
JIŘÍ LEVÝ: JAK HO VIDÍ SOUČASNÁ ČESKÁ A SLOVENSKÁ TRANSLATOLOGIE

Kupková, Ivana, Zbyněk Fišer et al., *Jiří Levý: zakladatel československé translatologie*. Masarykova univerzita Brno, 2019

JITKA ZEHNALOVÁ

Cílem kolektivní monografie *Jiří Levý: zakladatel československé translatologie* je vzdát hold zakladatelské osobnosti československé translatologie Jiřímu Levému. Je to počín nepochybně záslužný. V padesátých a šedesátých letech, kdy se translatologie v československém i mezinárodním kontextu jako samostatná disciplína teprve začínala konstituovat, mělo jeho dílo mimořádný význam, bylo v mnoha ohledech průkopnické a v některých oblastech předběhlo vývoj mezinárodní translatologie o desítky let. Význam Levého díla však zdaleka není jen zakladatelský. I v současnosti představují jeho koncepty spolu s koncepty Antona Popoviče pro českou a slovenskou translatologii solidní základ výzkumu a po roce 2011, kdy vyšel anglický překlad jeho stěžejního díla *Umění překladu/The Art of Translation*, jsou jeho myšlenky více oceňovány i mezinárodně.

Kolektiv českých a slovenských autorů se zaměřuje na tři okruhy – na zhodnocení Levého díla v kontextu jiných přístupů, na aplikaci Levého teoretických konceptů v současném výzkumu a na didaktický přínos jeho prací. Tato koncepce monografie je nosná, protože všechny tři okruhy jsou vzhledem k Levého dílu relevantní a jejich jasné vymezení umožňuje soustředit na ně pozornost. Kvalita jednotlivých kapitol je ovšem poměrně nevyrovnaná. Velmi zajímavá je úvaha „Věda, filozofie, literatura“ literárního estetika Milana Suchomela, který se zamýšlí nad Levého statí „Bude literární věda exaktní vědou?“ z roku 1965. Srovnává Levého přístup k literárnímu dílu, založený v této statí na metodách exaktních věd, s existenciální filosofií Martina Heideggera, který „se chtěl uvarovat descartovsky jasného a zřetelného poznání a z něho plynoucí objektivizace, která vše smaže v holou předmětnost

a manipulaci a je skrytým způsobem prosazování subjektu“ (s. 13). Řešení tohoto rozporu Suchomel hledá jednak u Paula Ricoeura (který do jisté míry dává za pravdu Heideggerovi a současně připouští i objektivizaci textu), a jednak tvrdí, že Levého exaktní přístup k literární vědě umožňuje díky ukotvenosti jeho myšlenek v českém strukturalismu „chápat literaturu a literární díla v jejich jedinečnosti i univerzalitě, v jejich rozpornosti a také v symbióze s novými možnostmi čtení, teorie a analýzy“ (s. 14). Slovenské translatoložky Edita Gromová, Daniela Müglová a Daša Munková v kapitole „Avantgardný vedecký prínos Jiřího Levého a Antona Popoviča v kontexte súčasného translatologického vývoja“ zasvěceně referují o osobních kontaktech mezi Levým a Popovičem, ale především o návaznosti jejich koncepcí překladu a také o rozdílech mezi nimi, což je přínosné, protože to umožňuje lépe chápat podobnosti a rozdíly mezi českou a slovenskou translatologií. Věnují se i didaktice překladu v pracích obou autorů a Levého podnětům k rozvoji počítačové lingvistiky a aplikaci exaktních metod v jazykovědě. V závěru studie autorky konstatují, že Levý i Popovič předjímají moderní uvažování o překladu v tom smyslu, že oba zdůrazňují rozhodování překladatelů na úrovni textu v makrokontextuálním, tedy sociokulturním rámci. Kvalitní ukázkou současného translatologického výzkumu je kapitola Petry Mračkové Vavrouškové „Jiří Levý a nepřímý (portugalský) překlad“, která pomocí odkazů na Levého, Popoviče a současné translatology objasňuje a terminologicky upřesňuje koncept *nepřímého překladu* a v druhé části kapitoly se zabývá recepcí Levého díla v portugalsky mluvícím světě. I další kapitoly dokládají šíři Levého záberu a inspirativnost jeho díla. Ve studii Ivany Kupkové „Odkaz Jiřího Levého v súčasnej slovenskej kritike umeleckého prekladu“ je to oblast hodnocení kvality literárního překladu, kterou se Levý sice systematicky nezabýval, nicméně ji obohatil o koncept *dvojí normy překladu*. Na naopak velmi propracované Levého pojetí překladu poezie navazuje Jana Kitzlerová v kapitole „Dvanáct aneb Co by Jiří Levý řekl nejnovějšímu překladu stejnojmenné Blokovy poemy“. Pozoruhodnou koncepcí nového překladu Fausta v historickém a aktuálním kontextu jeho překladů představuje Radek Malý v kapitole „Goethův Faust v novém českém překladu (s přihlédnutím k úvahám Jiřího Levého)“ a konfrontuje ji s názory Levého na divadelní překlad. Z hlediska návaznosti

na Levého dílo je sporné zařazení kapitoly Radka Černocho „Ke specifickým překládání Digest“, která pojednává o překladu starověkého latinského právního textu. Odkazy na Levého zde slouží poněkud redundantnímu srovnávání překladu právních textů s překladem poezie a využití tvůrčího překladu, za jehož příklad je považováno doplnění slovesné koncovky ženského rodu. V kapitole o překladu marketingových textů „Komunikační strategie v paralelních překladech marketingových textů“ se Zbyněk Fišer opírá o teorii skoposu a její koncepty a terminologii, což je logické, protože jak uvádí, pro překlad reklamy má „rozhodující roli funkcionalistický přístup k překladu“ (s. 80). Stejně tak je nepochybné, že poznatky z oblasti literárního překladu mohou být inspirativní i pro oblast marketingové komunikace (ibid.). Otázkou ovšem je, zda Levého ohled na cílového čtenáře lze označit jako „funkcionalistický požadavek“ (ibid.), protože Levého pojetí překladu a funkcionalistické přístupy představují dvě různé etapy vývoje translatologie – a také proto, že funkcionalistické přístupy, přinejmenším ve své počáteční fázi, do značné míry odhlíží od výchozího textu, což se rozhodně nedá tvrdit o Levém. Závěrečná kapitola Zdeňky Vychodilové „Olomoucká etapa v profesním životě Jiřího Levého. Jiří Levý jako inspirace pro současnou rusistickou překladatelskou praxi“ podává přehled o působení Levého na Univerzitě Palackého. V druhé části kapitoly pak popisuje, jak je Levého dílo aplikováno ve výuce na katedře rusistiky.

Celkovou úroveň monografie zvyšují resumé v angličtině, němčině a ruštině. Opačným směrem ale působí ne zcela zvládnuté redakční zpracování publikace. Čtenářský zážitek hned na začátku ovlivní errata, poměrně výrazným narušením nakladatelských zvyklostí a čtenářského komfortu je to, že jména autorů jednotlivých kapitol nejsou uvedena ani v obsahu, ani na prvních stránkách jednotlivých kapitol, takže je čtenář musí dohledávat ve „Slovu úvodem“ nebo na konci knihy v části „O autorech“. Některé chyby nebyly z textu ani pomocí errat odstraněny, např. správný název Levého knihy z roku 1957 je *České teorie překladu*; tato kniha navíc není uvedena v bibliografii. Je škoda, že právě monografii věnované Jiřímu Levému nebyla věnována větší redakční péče. Obsahově je totiž názornou ukázkou toho, že jeho koncepty skutečně jsou spolehlivým východiskem pro současný výzkum, případně podnětem pro diskuze jeho současných pokračovatelů.